

A.N. Groenewegen

RENTABILITEIT EN FINANCIERING VAN DE CHAMPIGNONTEELT
IN NEDERLAND OVER 1977

Mededelingen No. 202

SIGN: L27-202
EX. NO. B
JULY 8

December 1978

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - Den Haag
Telefoon 070 - 614161

In de reeks "Mededelingen" van het Landbouw-Economisch Instituut zijn op dit gebied onder meer verschenen:

- No. 185   Rentabiliteit en financiering van de champignon-
teelt in Nederland over 1976
- No. 186   Rentabiliteit en financiering van de bloembollen-
teelt in Nederland over 1975
- No. 188   Rentabiliteit en financiering van de boomkwekerij
in Boskoop e.o. over 1976/1977
- No. 189   Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt
in de open grond in Nederland over 1976 (oogst
1976/1977)
- No. 191   Rentabiliteit en financiering van de fruitteelt in
Nederland over 1976 (oogst 1976/1977)
- No. 192   Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt
onder glas in Nederland over 1977
- No. 198   Rentabiliteit en financiering van de snijbloemen-
teelt onder glas in Nederland over 1977
- No. 200   Rentabiliteit en financiering van de glastuinbouw
In Nederland over 1977

INHOUD

	Blz.
1. OPZET EN METHODE VAN HET ONDERZOEK	5
1.1 Doel	5
1.2 De steekproef	5
1.3 De werkwijze	6
2. DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	7
2.1 Het grondgebruik en de arbeidsbezetting	7
2.2 De bedrijfsresultaten	7
2.2.1 Per bedrijf	7
2.2.2 Per m2 teeltoppervlakte voor champignons	8
2.3 De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten	10
2.4 Vergelijking met het voorafgaande boekjaar	10
2.5 Arbeidsopbrengst, inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer	11
2.6 De spreiding van de arbeidsopbrengst, het inkomen en de besparing	12
3. DE FINANCIERING	14
3.1 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen	14
3.2 De aanwending van de financieringsmiddelen	14
3.3 De balans	15
3.3.1 Activa	15
3.3.2 Passiva	15
3.4 De toename van het eigen vermogen	16
3.5 De spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit)	16
3.6 Liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn	17
3.7 De spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten	17

BIJLAGEN

1. Grondgebruik over 1977	19
2. Arbeidsbezetting in manjaren over 1977	19
3. Bedrijfsresultaten over 1977	20
4. Spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten	21
5. Inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1977	22
6. Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen	23

INHOUD (vervolg)

	Blz.
BIJLAGEN (vervolg)	
7. Spreiding van de besparing	23
8. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de vermogensvergelijking	24
9. Investerings, beleggingen en mutaties in de vlottende en liquide middelen	25
10. Balans per 31 december 1977	26
11. Samenstelling van het vreemd vermogen per 31 december 1977	27
12. Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1977	27
13. Liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn per 31 december 1977	28
14. Spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten	28
15. Bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf) en het inkomen, de gezinsbesteding en de besparing (gemiddeld per ondernemer) over de jaren 1973 t/m 1977	29
16. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de aanwending daarvan en de balansen per 31 december over de jaren 1973 t/m 1977	30
17. Algemene toelichting op de gebruikte begrippen	31

1. OPZET EN METHODE VAN HET ONDERZOEK

1.1 Doel

Het rentabiliteits- en financieringsonderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de algemene opdracht van het Ministerie van Landbouw en Visserij en het bedrijfsleven om jaarlijks de bedrijfseconomische resultaten van de tuinbouw te onderzoeken.

Het doel van het onderzoek is inzicht te verschaffen in het niveau en de ontwikkeling van de rentabiliteit, de inkomensvorming, het financieringsgedrag alsmede van de vermogenspositie.

1.2 De steekproef

De steekproef is samengesteld op basis van gegevens van de Landbouwtelling 1974 waaruit blijkt, dat er in dat jaar in Nederland 1051 bedrijven met champignons waren geregistreerd. De champignonbedrijven zijn voor 95% gelegen in Gelderland, Noord-Brabant en Limburg.

Het onderzoek heeft alleen betrekking op bedrijven:

- a. waarvan de ondernemer een agrarisch hoofdberoep heeft;
- b. met een bedrijfsomvang van 60 of meer sbe's (1968) 1);
- c. waarvan de omvang van de champignonteelt meer dan 60% is van de totale bedrijfsomvang, gemeten in sbe's.

Van de 1051 bedrijven voldeden 492 bedrijven niet aan de voornoemde eisen voor deelname aan het onderzoek.

Voor het boekjaar 1977 konden 29 bedrijven in het onderzoek worden betrokken; deze bedrijven vertegenwoordigen een populatie van naar schatting 520 bedrijven met een totale teeltoppervlakte champignons van 5100 are 2).

-
- 1) De omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf kan worden uitgedrukt in sbe (standaardbedrijfseenheden). Een sbe komt overeen met een bepaald bedrag aan toegerekende factorkosten (arbeid, rente en netto-pacht) in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden.
  - 2) De populatie waarop deze steekproef is gebaseerd, is beschreven in LEI-publikatie: "Interne nota no. 213".

1.3 De werkwijze

Veel cijfers zijn ontleend aan de kas- en bankbescheiden alsmede spaarrekeningen en overzichten die betrekking hebben op leningen o/g van banken. Aanvullende gegevens die voor een bedrijfseconomische voorstelling van kosten, opbrengsten en bezittingen noodzakelijk waren zijn via een enquête op deze bedrijven verkregen.

Voor een toelichting van de wijze waarop de uitkomsten zijn berekend en de begrippen die daarbij zijn gehanteerd wordt verwezen naar bijlage 17.

2. DE BEDRIJFSUITKOMSTEN

2.1 Het grondgebruik en de arbeidsbezetting

De specificaties van het grondgebruik en de arbeidsbezetting zijn opgenomen in de bijlagen 1 en 2.

De champignonbedrijven hadden gemiddeld 257 are grond in gebruik. De teeltoppervlakte ten behoeve van de champignons was gemiddeld 979 m² per bedrijf; op deze oppervlakte werden in 1977 gemiddeld 4 champignonteelten uitgevoerd.

De spreiding van de gemiddelde teeltoppervlakte voor champignons in m² was als volgt:

38%	van de bedrijven met minder dan 600 m ²
28%	van de bedrijven met 600 - 1000 m ²
28%	van de bedrijven met 1000 - 2000 m ²
6%	van de bedrijven met meer dan 2000 m ²

De arbeidsbezetting was op het gemiddelde champignonbedrijf 4,20 manjaar, nl. 2,08 manjaar arbeid van ondernemer en gezinsleden en 2,12 manjaar arbeid van vreemd personeel; 36% van de werkzaamheden van het vreemde personeel zijn uitgevoerd door medewerkers met een vast dienstverband.

2.2 De bedrijfsresultaten

2.2.1 Per bedrijf

In tabel 2.1 en bijlage 3 is een specificatie van de gemiddelde kosten en opbrengsten opgenomen.

De champignonbedrijven hadden gemiddeld een ondernemersoverschot van f 46.110,- dat is 18% van de kosten (in 1976 16% van de kosten).

De arbeidskosten van de ondernemers, de gezinsleden en het vreemde personeel maakten te zamen voor 40% en de afschrijving en rente voor 20% deel uit van de totale kosten.

De arbeidsopbrengst van de ondernemer - dat is het ondernemersoverschot verhoogd met de als kosten gecalculeerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 80.950,- per ondernemer (in 1976 f 69.950,-). Aangezien extreem hoge uitkomsten van een kleine groep ondernemers het gemiddelde cijfer sterk hebben beïnvloed, is tevens de gemiddelde arbeidsop-

brengrst van de ondernemer van een "mediane groep" 1) van ondernemers gegeven. Het mediaan gemiddelde bedroeg f 53.090,- (zie tabel 2.1). Het verschil is vooral veroorzaakt door 15% van de ondernemers die een arbeidsopbrengst had van meer dan f 150.000,- (zie bijlage 6).

Tabel 2.1 De bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29	
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	4,0	
Champignons (teeltoppervlakte)	979 m2	
Arbeidsbezetting in manjaren	4,20	
Geïnvesteerd vermogen per 1 januari 1977	268.000	
Kosten		In %
Arbeidskosten	104.750 x)	40
Rente en afschrijving	51.940	20
Compost, broed en dekgrond	48.180	18
Overige kosten	56.780	22
Totale kosten	261.650	100
Opbrengsten		
Champignons	291.230	95
Overige opbrengsten	16.530	5
Totale opbrengsten	307.760	100
Ondernemersoverschot	46.110	
Idem in % van de kosten	18	
Arbeidsopbrengst van de ondernemer:		
per ondernemer	80.950	
mediaan gemiddelde	53.090	

x) Minus loonsubsidie.

2.2.2 Per m2 teeltoppervlakte voor champignons

Uitgedrukt per m2 teeltoppervlakte bedroegen de gemiddelde kosten f 267,- en de opbrengsten f 314,-. De spreiding van deze cijfers per m2 is groot. De kosten variëren van f 164,- tot f 438,-, de opbrengsten van f 127,- tot f 406,- per m2. De procentuele verdeling van het aantal bedrijven over klassen van kosten en opbrengsten is in tabel 2.2 opgenomen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat alle kosten en opbrengsten zijn toegerekend aan de champignonteelt.

1) Onder mediane groep is hier verstaan 20% van het totaal aantal waarnemingen, te weten 10% links en 10% rechts van de mediaan. De mediaan is de middelste van alle waarnemingen als deze naar "grootte" zijn gerangschikt.

Tabel 2.2 Spreiding van kosten en opbrengsten per m2 teeltoppervlakte (aantal bedrijven per kosten- en opbrengstklasse in %)

Kosten per m2 in gld.	Opbrengsten per m2 in gld.							Totaal
	120,-	160,-	200,-	240,-	280,-	320,-	en meer	
	%	%	%	%	%	%	%	%
120,- - 160,-	-	-	-	-	-	-	-	-
160,- - 200,-	4,0	-	-	2,9	-	-	-	6,9
200,- - 240,-	-	-	4,0	2,9	4,0	-	-	10,9
240,- - 280,-	-	-	11,4	5,0	12,0	6,9	-	35,3
280,- - 320,-	-	-	7,4	-	4,0	20,1	-	31,5
320,- en meer	-	-	4,0	7,4	-	4,0	-	15,4
Totaal	4,0	-	26,8	18,2	20,0	31,0	-	100,0

N.B. De cijfers onder de diagonale lijn betreffen percentages verliesgevende bedrijven.

Het ondernemersoverschot bedroeg in 1977 f 47,- per m2 (in 1976 f 38,- per m2).

De spreiding in het ondernemersoverschot in dat jaar varieerde van - f 101,- per m2 tot + f 130,- per m2 (tabel 2.3).

Tabel 2.3 Spreiding van het ondernemersoverschot per m2 teeltoppervlakte (aantal bedrijven per klasse in %)

	1976	1977
Ondernemersoverschot per m2 teeltoppervlakte	%	%
Negatief		
f 75,- en meer	7	12
f 75,- - f 50,-	12	11
f 50,- - f 25,-	5	4
f 25,- - f 0,-	8	11
Totaal negatief	32	38
Positief		
f 0,- - f 25,-	27	15
f 25,- - f 50,-	9	13
f 50,- - f 75,-	24	18
f 75,- en meer	8	16
Totaal positief	68	62

2.3 De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten

De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten is opgenomen in bijlage 4. De spreiding is groot; het meest verliesgevende bedrijf had een tekort van 35% het meest winstgevende bedrijf een ondernemersoverschot van 54% van de kosten.

Van de deelnemende bedrijven had 62% een positief ondernemersoverschot (in 1976 68%). Deze 62% winstgevende bedrijven namen 85% van de totale produktiewaarde voor hun rekening. 15% van de bedrijven had een negatief ondernemersoverschot van 0 - 20% en 23% van 20 - 30% van de kosten.

2.4 Vergelijking met het voorafgaande boekjaar

In tabel 2.4 zijn de uitkomsten over 1977 vergeleken met die over 1976. De vergelijking heeft betrekking op 29 bedrijven die beide jaren aan het onderzoek hebben deelgenomen.

De kosten en de opbrengsten per bedrijf namen toe met resp. 18,1% en 19,7%. Deze stijgingen zijn zowel een gevolg van volume als van prijsveranderingen. De bijdrage van de belangrijkste kostensoorten tot de totale kostenstijging kan als volgt worden gespecificeerd:

arbeidskosten (w.v. door wijziging loonniveau + 18%)	+ 35%
afschrijving	+ 19%
rente (w.v. door wijziging rentetarief -5%)	+ 8%
compost, broed- en dekgrond	+ 20%
overige kosten	+ 18%
	+ 100%

De bijdrage aan de opbrengstenstijging kan als volgt worden gespecificeerd:

champignons (door wijziging prijsniveau + 18%)	+ 95%
overige opbrengsten	+ 5%
	+ 100%

In de bijlagen 15 en 16 zijn gegevens opgenomen van alle deelnemende champignonbedrijven over de jaren 1973 t/m 1977.

Tabel 2.4 Bedrijfsresultaten over 1977 in vergelijking met die over 1976, gemiddeld per bedrijf

	1976	1977
Aantal bedrijven	29	29
Champignons (teeltoppervlakte)	941 m ²	979 m ²
Arbeidsbezetting (in manjaren)	3,88	4,20
Kwantitatieve opbrengsten	69.637 kg	80.863 kg
Gemiddelde prijs per kg (excl. omzetbelasting)	3,36 gld	3,46 gld
Kosten		
Arbeidskosten 1)	90.600	104.750
Afschrijving	27.600	35.350
Rente 2)	13.410	16.590
Compost, broed- en dekgrond	40.230	48.180
Overige kosten	49.740	56.780
Totale kosten	221.580	261.650
Opbrengsten		
Champignons	243.320	291.230
Overige opbrengsten	13.840	16.530
Totale opbrengsten	257.160	307.760
Ondernemersoverschot	35.580	46.110
Idem in % van de kosten	16	18

1) Minus loonsubsidie.

2) Voor het boekjaar 1977 is het rentetarief voor de slijtende duurzame produktiemiddelen, de vaste plantopstand en de vlot-tende middelen op 7% en voor de grond op 2,5% vastgesteld (in 1976 resp. 7½% en 3½%).

2.5 Arbeidsopbrengst, inkomen, gezinsbesteding en be-sparing per ondernemer

Voor een beeld van het inkomen en van de besparing welke ge-middeld per ondernemer werd verkregen, wordt verwezen naar bijla-ge 5.

De arbeidsopbrengst van de ondernemer - bestaande uit het ondernemersoverschot en de als kosten gecalculeerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 80.950,- (in 1976 f 69.950,-). Het ondernemersinkomen per onder-nemer - de arbeidsopbrengst vermeerderd met het saldo van de be-rekende en betaalde rente en de rentesubsidie - bedroeg gemiddeld f 89.190,-.

Het gezinsinkomen uit het bedrijf - dat is het ondernemers-inkomen vermeerderd met de vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden - werd op f 102.460,- becijferd.

Het inkomen buiten bedrijf - gemiddeld f 7.700,- per ondernemer - is gespecificeerd opgenomen in bijlage 5. Hieruit blijkt dat de economische huurwaarde van de eigen woning, welke gesteld is op 6% van de verkoopwaarde van de woning, het belangrijkste bestanddeel is van het inkomen buiten bedrijf.

Het totaalinkomen - gezinsinkomen uit het bedrijf vermeerderd met het inkomen buiten bedrijf - was gemiddeld f 110.160,- per ondernemer (in 1976 f 95.240,-).

De gezinsbesteding ligt gemiddeld op een niveau van f 59.160,- (waarvan f 20.160,- aan persoonlijke belastingen en premie volksverzekering). De besparing - totaalinkomen minus gezinsbesteding - bedroeg derhalve gemiddeld f 51.000,- per ondernemer, dat is 46% van het totaalinkomen.

Ter vergelijking zijn in tabel 2.5 de gemiddelde cijfers (per ondernemer) betreffende het totaalinkomen, de gezinsbesteding en de besparing van enkele andere takken van tuinbouw opgenomen.

Tabel 2.5 Totaalinkomen, gezinsbesteding en besparing (gemiddeld per ondernemer)

	Aant. bedr.	Aantal ondernemers p. bedr.	Tot. inkommen	Gezinsbesteding	Be- spa- ring	Bespa- ring in % van tot. inkomen
Groenteteelt onder glas in Nederland	112	1,23	42660	47690	-5030	- 12
Snijbloementeel- t onder glas in Nederland	99	1,35	54380	40890	13490	25
Potplantenteelt onder glas in Nederland	30	1,32	64500	56330	8170	13
Champignonbedrij- ven in Nederland	29	1,16	110160	59160	51000	46

2.6 De spreiding van de arbeidsopbrengst, het inkomen en de besparing

De spreiding in de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen is opgenomen in bijlage 6. Een positieve arbeidsopbrengst werd verkregen door 96% van de ondernemers (in 1976 99%); 33% van de ondernemers had een arbeidsopbrengst lager dan f 25.000,- (arbeidskosten voor een volwaardige arbeidskracht van 23 jaar en ouder in 1977 f 31.100,-). De ondernemers met een negatieve arbeidsopbrengst (4%) hebben een bedrijfsverlies (negatief ondernemersoverschot) dat hoger was dan de gecalculerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer.

Van het totaalinkomen, gemiddeld f 110.160,- per ondernemer

had 93% een totaalinkomen hoger dan f 25.000,-, 80% hoger dan f 40.000,-, 70% hoger dan f 60.000,- en 40% hoger dan f 90.000,- (zie bijlage 6).

De spreiding van de besparing is opgenomen in bijlage 7. Hieruit blijkt dat 73% van de ondernemers heeft gespaard. 58% van de ondernemers had een besparing groter dan f 25.000,-.

3. DE FINANCIERING

3.1 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen

De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen zijn (gemiddeld per bedrijf) opgenomen in bijlage 8. Als gevolg van het feit dat er bedrijven zijn met meer dan één ondernemer (gemiddeld 1,16 ondernemers per bedrijf) kunnen de cijfers niet vergeleken worden met die van bijlage 5.

Het eigen vermogen is in 1977 toegenomen 1) met f 55.590,- (in 1976 met f 54.020,-). Deze toename is de resultante van de volgende mutaties:

Besparing	+ f 58.960,-
Woningsubsidie	+ f 150,-
Erfenissen en/of schenkingen	+ f 380,-
Koerswinst of -verlies op effecten	- f 230,-
Boekwinsten of -verliezen bij des- investeringen	- f 3.670,-
Toename van het eigen vermogen	<u>f 55.590,-</u>

De in de kosten gecalculeerde afschrijving op de slijtende duurzame produktiemiddelen bedroeg f 35.350,-. Toevoeging van dit bedrag aan de mutatie in het eigen vermogen leverde een totaal beschikbaar bedrag aan eigen financieringsmiddelen op van f 90.940,-.

Het vreemd vermogen nam per saldo toe met f 37.690,- zodat totaal f 128.630,- aan financieringsmiddelen ter beschikking kwam.

3.2 De aanwending van de financieringsmiddelen

In bijlage 9 is de aanwending van de beschikbaar gekomen financieringsmiddelen opgenomen.

In 1977 werd in produktiemiddelen f 88.720,- bruto geïnvesteerd. De spreiding van de bruto-investering was groot: 13% van de bedrijven investeerde niets, 21% investeerde van f 1,- tot f 10.000,-, 31% van f 10.000,- tot f 40.000,-, 10% van f 40.000,- tot f 100.000,-, 25% voor meer dan f 100.000,-. Laatstgenoemde bedrijven (25%) namen 85% van de totale investeringen van alle in het onderzoek betrokken bedrijven voor hun rekening.

---

1) Exclusief herwaardering per 1 januari 1977.

De investeringen en beleggingen (per saldo) buiten het bedrijf bedroegen gemiddeld f 11.000,-, namelijk:

a. netto-investeringen in woningen	+ f 6.940,-
b. grond (buiten exploitatie)	+ f 4.030,-
c. deelnemingen e.d.	- f 120,-
d. leningen u.g.	- f 220,-
e. overige beleggingen	+ f 470,-

De liquide en vlottende middelen namen in 1977 toe met resp. f 26.060,- en f 2.750,- (in 1976 resp. f 36.160,- en f 5.950,-). De toename van de bezittingen, - het totaal van investeringen, beleggingen en mutaties in liquide en vlottende middelen (f 128.630,-) minus de afschrijving (f 35.350,-) - bedroeg f 93.280,-.

Zowel het eigen als het vreemde vermogen nam toe met resp. f 55.590,- en f 37.690,-, per saldo een toename van het vermogen van f 93.280,-.

3.3 De balans

3.3.1 Activa

In bijlage 10 is een uitvoerige specificatie opgenomen betreffende de activa van de balans.

De totale bezittingen van de ondernemers op de champignonbedrijven werden per 31 december 1977 gecijferd op f 548.100,- gemiddeld per bedrijf.

Hiervan had f 294.440,- (54%) betrekking op duurzame productiemiddelen, f 32.290,- (6%) op de vlottende middelen en f 123.370,- (22%) op deelnemingen en beleggingen (waaronder de woningen voor f 110.380,-). De resterende f 98.000,- (18%) had betrekking op de liquide middelen.

3.3.2 Passiva

Het vreemd vermogen is gespecificeerd in bijlage 11. Het vreemd vermogen bedroeg per 31 december 1977 f 134.840,-, dat is 25% van het totale vermogen.

Van het vreemde vermogen op lange termijn is 87% door de Rabobank verstrekt.

In tabel 3.1 zijn zowel het totale als het vreemde vermogen per 31 december 1977 (in procenten van het totale vermogen) van de champignonbedrijven vergeleken met die van andere takken van tuinbouw. De glastuinbouw is relatief met meer vreemd vermogen gefinancierd dan de champignonbedrijven.

Tabel 3.1 Het totale vermogen (gemiddeld per bedrijf) en het vreemde vermogen (in procenten van het totale vermogen)

	Totale vermogen	Vreemd vermogen in % van het totale vermogen
Groenteteelt onder glas in Nederland	721.200	36
Snijbloementeel onder glas in Nederland	870.000	41
Potplantenteelt onder glas in Nederland	644.000	38
Champignonbedrijven in Nederland	548.100	25

3.4 De toename van het eigen vermogen

Voor het gemiddelde bedrijf steeg het eigen vermogen van f 276.100,- per 31 december 1976 tot f 413.260,- per 31 december 1977 als gevolg van:

a. correcties op de balans per 31-12-1976	f 2.840,-
b. herwaardering a.g.v. prijsstijging	f 78.730,-
c. besparing	f 58.960,-
d. overige mutaties in het eigen vermogen	<u>-f 3.370,-</u>
	f 55.590,-
Totaal	<u><u>f 137.160,-</u></u>

De solvabiliteit (eigen vermogen in % van het totaalvermogen) bedroeg gemiddeld per:

31 december 1976	74,0%
1 januari 1977	78,6% (na correctie en herwaardering)
31 december 1977	75,4%

De solvabiliteit per 31 december 1977 was 1,4% hoger t.o.v. 31 december 1976. Deze 1,4% is de som van:

a. herwaardering a.g.v. prijsstijgingen en correcties	+ 4,6%
b. mutatie eigen vermogen	+ 2,4%
c. mutatie vreemd vermogen	<u>- 5,6%</u>
	+ 1,4%

3.5 De spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit)

In bijlage 12 is de spreiding van de solvabiliteit opgenomen. 11% van de bedrijven had een lagere solvabiliteit dan 50%, 31% van 60% tot 80% en 49% van de bedrijven hoger dan 80%.

3.6 Liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn

Bijlage 13 geeft een beeld van de voorraad liquide en vlottende middelen en van de schulden op korte termijn (excl. persoonlijke belastingen en premies). Voor het gemiddelde champignonbedrijf was het saldo van de aanwezige middelen en schulden op korte termijn f 109.030,-, dat is 42% van de kosten (in 1976 37% van de kosten).

3.7 De spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten

In bijlage 14 is de spreiding van dit kengetal opgenomen. Voor het gemiddelde bedrijf waren de liquide en vlottende middelen per 31 december 1977 42% van de kosten hoger dan de schulden op korte termijn. De spreiding van dit kengetal varieert van -15% tot 160% (liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten).

Op 7% van de bedrijven waren de schulden op korte termijn hoger dan de voorraad vlottende en liquide middelen.

Bijlage 1. Grondgebruik over 1977 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	4,0
	m ²
Champignongebouw(en)	1.252
Champignons (teeltoppervlakte)	(979)
Opengrondstuinbouw:	
groente	1.885
pit- en steenvruchten	1.221
overige tuinbouwprodukten	133
braakland	397
Totaal tuinbouw	4.888
Akkerbouw en grasland	13.543
Verhuurd	3.601
Erf, blijvende paden	3.689
Totaal kadastrale oppervlakte	25.721
waarvan eigendom	23.188

Bijlage 2. Arbeidsbezetting in manjaren over 1977 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Aantal ondernemers per bedrijf	1,16
Gemiddelde leeftijd van de ondernemer	40
Arbeidsbezetting in manjaren	
arbeid van de ondernemer(s)	1,47
arbeid van de echtgenotes	0,57
arbeid van de overige gezinsleden	0,04
arbeid van vast personeel	0,77
arbeid van los personeel	1,35
Totale arbeidsbezetting	4,20
Arbeid door ondernemer(s) en gezinsleden	50%

Bijlage 3. Bedrijfsresultaten over 1977 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Geïnvesteed vermogen per 1-1-1977	268.000
Kosten	
Afschrijving duurzame produktiemiddelen	35.050
Afschrijving vaste plantopstand	300
Huur en pacht	550
Rente	16.590
Onderhoud	8.280
Energiekosten	13.580
Compost	34.030
Broed	7.010
Dekgrond	7.140
Bestrijdingsmiddelen	2.660
Overige materialen	1.150
Werk door derden	5.580
Afleveringskosten	11.100
Autokosten	2.460
Arbeid ondernemers	47.480
Arbeid echtgenotes	14.390
Arbeid overige gezinsleden	950
Arbeid personeel	41.970
Veekosten	2.940
Overige kosten	8.480
Totaal	261.690
Minus: subsidie lonen	40
Totaal minus subsidie	261.650
Opbrengsten	
Champignons	291.230
Groente en fruit	5.030
Landbouw en vee	5.530
Overige opbrengsten	4.300
Aanwas vaste plantopstand	680
Saldo veldinventaris	990
Totaal	307.760
Ondernemersoverschot	46.110
Per f 100,- kosten	18
Per f 100,- geïnvesteed vermogen	17
Arbeidsopbrengst per manjaar	35.880

Bijlage 4. Spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten (aantal bedrijven per rentabiliteitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Rentabiliteitsklasse	%
Negatief	
30 - 20	23
20 - 10	-
10 - 0	15
Totaal verliesgevend	<u>38</u>
Positief	
0 - 10	13
10 - 20	18
20 - 30	14
30 en meer	17
Totaal winstgevend	<u>62</u>
Ondernemersoverschot per f 100,- kosten (ongewogen gemiddelde)	6

Bijlage 5. Inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1977 (gemiddeld per ondernemer)

Aantal bedrijven		29
Aantal ondernemers		38
Ondernemersoverschot		39.880
Handenarbeid ondernemer		41.070
Arbeidsopbrengst van de ondernemer		80.950
Berekende rente	14.350	
Betaalde minus ontvangen rente	<u>6.160</u>	
Saldo		8.190
Rente subsidie		50
Ondernemersinkomen		89.190
Handenarbeid echtgenotes		12.450
Handenarbeid overige gezinsleden		820
Gezinsinkomen uit bedrijf		102.460
Inkomen buiten bedrijf		7.700
Totaalinkomen		110.160
Premievolksverzekeringen	5.060	
Premies vrijwillige verzekeringen	5.430	
Persoonlijke belastingen	15.100	
Betaald loon gezinsleden	730	
Overige bestedingen	<u>32.840</u>	
Totaal van gezinsbestedingen		59.160
Besparing		51.000
Specificatie inkomen buiten bedrijf		
Positief		
Huurwaarde woning(en)	5.360	
Huren buiten bedrijf	240	
Rente buiten bedrijf	1.850	
Uitkeringen volksverzekeringen	1.450	
Overige baten	1.020	
Totaal positief		9.920
Negatief		
Afschrijving woning(en)	1.850	
Onderhoud, verzekering, grondlasten woning(en)	360	
Overige lasten	10	
Totaal negatief		2.220
Inkomen buiten bedrijf		7.700

Bijlage 6. Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen (aantal ondernemers per inkomensklasse in procenten)

	Arbeids- opbrengst	Ondernemers- inkomen	Totaal- inkomen
Aantal bedrijven	29	29	29
Aantal ondernemers	38	38	38
	%	%	%
Negatief	4	-	-
<i>f</i> 0,- - <i>f</i> 5.000,-	-	3	-
<i>f</i> 5.000,- - <i>f</i> 15.000,-	13	20	7
<i>f</i> 15.000,- - <i>f</i> 25.000,-	16	-	-
<i>f</i> 25.000,- - <i>f</i> 40.000,-	5	6	13
<i>f</i> 40.000,- - <i>f</i> 60.000,-	22	16	10
<i>f</i> 60.000,- - <i>f</i> 90.000,-	9	22	30
<i>f</i> 90.000,- - <i>f</i> 120.000,-	12	9	10
<i>f</i> 120.000,- - <i>f</i> 150.000,-	4	9	8
<i>f</i> 150.000,- en meer	15	15	22
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

Bijlage 7. Spreiding van de besparing (aantal ondernemers per besparingsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Aantal ondernemers	38
Besparingsklasse	%
Negatief	
<i>f</i> 15.000,- en meer	4
<i>f</i> 15.000,- - <i>f</i> 5.000,-	13
<i>f</i> 5.000,- - <i>f</i> 0,-	10
Totaal negatief	<u>37</u>
Positief	
<i>f</i> 0,- - <i>f</i> 5.000,-	11
<i>f</i> 5.000,- - <i>f</i> 15.000,-	4
<i>f</i> 15.000,- - <i>f</i> 25.000,-	-
<i>f</i> 25.000,- en meer	58
Totaal positief	<u>73</u>

Bijlage 8. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de vermogensvergelijking (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
Gezinsinkomen uit bedrijf		118.450
Inkomen buiten bedrijf		8.910
Totaalinkomen		127.360
Af: gezinsbesteding		68.400
Besparing		58.960
Bij: woningsubsidie	150	
erfenissen en/of schenkingen	380	
koerswinst of -verlies op effecten	- 230	
boekwinsten of -verliezen bij desinvesteringen	-3.670	
Totaal overige mutaties		- 3.370
Totaal mutaties eigen vermogen		55.590
Afschrijving duurzame produktiemiddelen	35.050	
Afschrijving vaste plantopstand	300	
Totaal afschrijvingen		35.350
Totaal eigen financieringsmiddelen		90.940
Mutaties vreemd vermogen		
Te betalen omzet- en loonbelasting	740	
Te betalen kosten	1.100	
Te betalen investeringen	2.160	
Overig kort krediet	330	
Totaal op korte termijn		4.330
Leningen o/g van familieleden	- 2.200	
Leningen o/g van particulieren	440	
Kredieten Rabobank	7.440	
Leningen o/g Rabobank	27.550	
Overig lang krediet	130	
Totaal op lange termijn		33.360
Totaal mutaties vreemd vermogen		37.690
Totaal financieringsmiddelen		128.630
Vermogensvergelijking		
Eigen vermogen per 31-12-1976		276.100
Correcties op de balans van 31-12-1976		2.840
Herwaardering a.g.v. prijsstijging		78.730
Eigen vermogen per 1-1-1977		357.670
Mutaties eigen vermogen in 1977		55.590
Eigen vermogen per 31-12-1977		413.260

Bijlage 9. Investerings, beleggingen en mutaties in de vlottende en liquide middelen (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
Investerings in bedrijf		
Grond (in exploitatie)	7.090	
Bedrijfsgebouwen	38.410	
Verwarmingsinstallaties	2.080	
Overige installaties	8.440	
Machines en werktuigen	16.860	
Overige inventaris	23.420	
Plantopstanden	680	
Vee	4.890	
Totaal van investeringen		101.870
Minus desinvesteringen: vee	7.510	
overig	5.640	
Totaal van desinvesteringen		13.150
Bruto-investeringen		88.720
Investerings en beleggingen buiten bedrijf		
(per saldo)		
Grond (buiten exploitatie)	4.030	
Deelnemings	- 120	
Leningen u/g	- 220	
Woningen	6.940	
Overig	470	
Totaal		11.100
Totaal van investeringen en beleggingen		99.820
Mutaties in vlottende middelen		
Veldinventaris	990	
Vorraden, vorderings e.d.	1.760	
Totaal		2.750
Mutaties in liquide middelen		
Kas, rek. courant bank en giro	- 1.540	
Spaarrekening	27.240	
Effecten	360	
Totaal		26.060
Totaal van investeringen en beleggingen en mutaties in vlottende en liquide middelen		128.630

Bijlage 10. Balans per 31 december 1977 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
Boekwaarde slijtende duurzame produktie- middelen in % van de nieuwwaarde per 1 januari 1977		30
Activa		
Duurzame produktiemiddelen		
Grond in exploitatie	93.080	
Bedrijfsgebouwen	108.670	
Verwarmingsinstallaties	11.270	
Overige installaties	12.540	
Machines en werktuigen	25.520	
Overige inventaris	37.730	
Plantopstanden	2.800	
Vee	2.830	
Totaal		294.440
Vlottende middelen		
Veldinventaris	12.360	
Voorraden, vorderingen e.d.	19.930	
Totaal		32.290
Liquide middelen		
Kas, bank, rek. courant en giro	18.750	
Spaarrekening e.d.	76.130	
Effecten	3.120	
Totaal		98.000
Deelnemingen en beleggingen		
Deelnemingen	6.130	
Leningen u/g	200	
Woningen	110.380	
Overige beleggingen	6.660	
Totaal		123.370
Totaal activa		<u>548.100</u>
Passiva		
Vreemd vermogen		134.840
Eigen vermogen		413.260
Totaal passiva		<u>548.100</u>
Eigen vermogen in % van het totaalvermogen		75

Bijlage 11. Samenstelling van het vreemd vermogen per 31 december 1977
(gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
Kort krediet		
Te betalen omzet- en loonbelasting	3.030	
Te betalen kosten	11.370	
Te betalen investeringen	6.140	
Overig kort krediet	720	
Totaal		21.260
Lang krediet		
Leningen o/g van familieleden	8.610	
Leningen o/g van particulieren	1.560	
Kredieten Rabobank	9.430	
Leningen o/g Rabobank	89.380	
Overige banken	3.700	
Overig lang krediet	900	
Totaal		113.580
Totaal vreemd vermogen		134.840
Vreemd vermogen in % van het totaalvermogen		25

Bijlage 12. Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1977 (aantal bedrijven per solvabiliteitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Solvabiliteitsklasse	%
Negatief	1
0 - 10	-
10 - 20	-
20 - 30	6
30 - 40	-
40 - 50	4
50 - 60	9
60 - 70	15
70 - 80	16
80 - 90	23
90 - 100	26
	100

Bijlage 13. Liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn
per 31 december 1977 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Veldinventaris	12.360
Vorraden en vorderingen e.d.	19.930
Kas, rek.courant, bank en giro	18.750
Spaarrekening e.d.	76.130
Effecten	3.120
A. Totaal liquide- en vlottende middelen	130.290
Te betalen omzet- en loonbelasting	3.030
Te betalen kosten	11.370
Te betalen investeringen	6.140
Overig kort krediet	720
B. Totaal schulden op korte termijn	21.260
Saldo (A. -B.)	109.030
Idem in % van de kosten	42

Bijlage 14. Spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op
korte termijn in procenten van de kosten (aantal bedrijven per
liquiditeitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Liquiditeitsklasse	%
Negatief	
meer dan 10% van de jaarkosten	1
10 - 0% van de jaarkosten	6
Totaal negatief	7
Positief	
0 - 10% van de jaarkosten	15
10 - 20% van de jaarkosten	12
20 - 40% van de jaarkosten	24
40 - 60% van de jaarkosten	18
meer dan 60% van de jaarkosten	24
Totaal positief	93

Bijlage 15. Bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf) en het inkomen, de gezinsbesteding en de besparing (gemiddeld per ondernemer) in de jaren 1973 t/m 1977

	1973	1974	1975	1976	1977
Aantal bedrijven	29	30	29	29	29
Aantal ondernemers	34	38	37	37	38
Champignon (teeltopp.)	994 m2	901 m2	942 m2	941 m2	979 m2
Aantal teelten (p.bedr.)	4,1	3,9	3,9	4,0	4,0
Arbeidsbezetting in manjaren	4,10	3,78	3,99	3,88	4,20
Kosten	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.
Arbeidskosten	62,7	72,0	85,9	90,6	104,8
Rentekosten	13,3	15,4	13,6	13,4	16,6
Afschrijvingen	28,8	25,5	25,5	27,6	35,4
Compost, broed en dekgrond	40,5	37,2	37,8	40,2	48,2
Overige kosten	30,2	36,0	41,8	49,8	56,7
Totale kosten	175,5	186,1	204,6	221,6	261,7
Opbrengsten					
Champignons	160,3	147,6	170,4	243,3	291,2
Overige opbrengsten	2,0	9,5	12,0	13,9	16,6
Totale opbrengsten	162,3	157,1	182,4	259,2	307,8
Ondernemersoverschot	-13,2	-29,0	-22,2	35,6	46,1
Idem in % van de kosten	- 8	- 16	- 11	16	18
Perc.winstgevende bedr.	17	8	17	68	62
Inkomen en besparing (per ondernemer)					
Arbeidsopbr. v.d. ondernemer	12,4	5,3	16,4	69,9	81,0
Ondernemersinkomen	18,9	13,2	21,6	76,3	89,2
Gezinsinkomen uit bedr.	26,4	25,4	36,8	89,6	102,5
Totaalinkomen	p.m	31,3	42,9	95,2	110,2
Premie volksverzekering	p.m	p.m	3,1	3,7	5,1
Premie vrijw.verzekering	p.m	p.m	3,5	4,7	5,4
Persoonlijke belastingen	p.m	p.m	3,4	6,1	15,1
Betaalde arbeidskosten gezinsleden	p.m	p.m	p.m	0,9	0,7
Overige gezinsbesteding	p.m	p.m	27,6	33,3	32,9
Totaal van gezinsbesteding	p.m	32,1	37,6	48,7	59,2
Besparing	p.m	-0,8	5,3	46,5	51,0
Idem in % van het totaalinkomen	p.m	- 3	12	49	46
Percentage ondernemers met (positieve) besparing)	p.m	41	49	89	73

Bijlage 16. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de aanwending daarvan en de balansen per 31 december over de jaren 1973 t/m 1977 (gemiddeld per bedrijf)

	1973	1974	1975	1976	1977
Aantal bedrijven	29	30	29	29	29
Beschikbaar gekomen financieringsmiddelen	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.
Besparing	p.m	-0,9	6,0	52,8	59,0
Overige mutaties in het eigen vermogen	p.m	0,3	0,2	1,2	-3,4
Totaal mutaties eigen vermogen 1)	p.m	-0,6	6,2	54,0	55,6
Afschrijvingen	28,8	25,5	25,5	27,6	35,3
Totaal eigen financieringsmiddelen	p.m	24,9	31,7	81,6	90,9
Totaal mutaties vreemd vermogen	-4,0	-9,5	-12,0	4,2	37,7
Totaal financieringsmiddelen	p.m	15,4	19,7	85,8	128,6
De aanwending van de financieringsmiddelen					
Bruto-investeringen	11,5	10,9	7,7	38,4	88,7
Investeringen en beleggingen buiten bedrijf (per saldo)	p.m	0,9	-0,4	5,3	11,1
Mutaties in vl.midd.	p.m	-0,5	4,4	5,9	2,7
Mutaties in liq.midd.	p.m	4,1	8,0	36,2	26,1
Totaal invest. en belegg.en mutaties in vlott. en liq.middelen	p.m	15,4	19,7	85,8	128,6
Balans per 31 december					
Activa	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.
Duurz.produk.middelen	173,4	151,2	147,6	178,9	294,4
Vlottende middelen	20,6	18,9	23,4	29,4	32,3
Liquide middelen	26,0	23,6	33,5	70,2	98,0
Deelnemingen en beleggingen	81,2	79,0	87,9	100,3	123,4
Totaal activa	301,2	272,7	292,4	378,8	548,1
Passiva					
Kort krediet	6,8	9,5	11,7	16,5	21,2
Lang krediet	89,7	90,7	80,4	79,8	113,6
Totaal vreemd vermogen	96,5	100,2	92,1	96,3	134,8
Eigen vermogen	204,7	172,5	200,3	282,5	413,3
Totaal passiva	301,2	272,7	292,4	378,8	548,1
Eigen vermogen in % van het tot.vermogen	68	63	69	75	75
Liquiditeit op korte termijn					
Tot.liq.en vl.midd.	46,6	42,5	56,9	99,6	130,3
Tot. schulden op korte termijn	6,8	9,5	11,8	16,5	21,3
Saldo	39,8	33,0	45,1	83,1	109,0
Idem in % van de kosten	23	18	22	37	42

1) Exclusief herwaardering.

Bijlage 17. Algemene toelichting op de gebruikte begrippen

Kosten en opbrengsten

- De afschrijving op de slijtende duurzame produktiemiddelen is gebaseerd op de nieuwwaarde, waarbij rekening is gehouden met de economische levensduur en het waardeverloop van de objecten.
- De rente over het geïnvesteerde vermogen is bepaald op 7%, met uitzondering van het vermogen dat in de grond is opgesloten en waarover 2½% is berekend. Het geïnvesteerde vermogen 1) is de som van: de verkoopwaarde van de grond, de economische boekwaarde van de dode en levende inventaris, de normale behoefte aan vlottende middelen.
- De kosten van de handenarbeid van de ondernemer en gezinsleden zijn berekend op basis van een taxatie van de door hen verrichte hoeveelheid handenarbeid. Deze arbeid is op CAO-basis (incl. het werkgeversaandeel in de sociale lasten) gewaardeerd.
- 28 deelnemende bedrijven vallen t.a.v. de omzetbelasting onder de "Landbouwregeling". Dit betekent dat van deze bedrijven de kosten en de opbrengsten, alsmede de investeringen inclusief omzetbelasting zijn opgenomen. Een bedrijf heeft gekozen voor het "ondernemersschap" in de zin van de Wet op de omzetbelasting; dit betekent dat voor dit bedrijf de kosten en de opbrengsten alsmede de investeringen exclusief omzetbelasting zijn opgenomen.
- De waardestijging van jonge vaste plantopstanden is onder de opbrengsten geboekt, de afschrijving op volwassen plantopstanden is onder de kosten opgenomen.
- Het ondernemersoverschot is het verschil tussen de opbrengsten en de kosten. In de kosten is geen vergoeding opgenomen voor leiding en toezicht van de ondernemer. Dit kostenelement maakt derhalve deel uit van het ondernemersoverschot. Dit laatste mag dan ook niet worden aangezien voor de bedrijfs-economische winst.

Ondernemersoverschot in % van de kosten

Het ondernemersoverschot in % van de kosten is zowel in een gewogen als in een ongewogen gemiddelde tot uitdrukking gebracht. Bij de berekening van het gewogen kengetal is het totale ondernemersoverschot van alle bedrijven van een groep gedeeld door 1% van het totaal van de kosten van die bedrijven. Voor de berekening van het ongewogen gemiddelde is deze deling voor elk bedrijf afzonderlijk verricht, waarna het gemiddelde van de kengetallen werd vastgesteld.

Arbeidsopbrengst per manjaar

De arbeidsopbrengst per manjaar is het bedrag dat door allen, die arbeid in het bedrijf hebben verricht, te zamen als inkomen is genoten. Het is de som van ondernemersoverschot en de kosten van arbeid. Na deling van dit inkomen door het aantal - tot volwaardige arbeidskrachten herleide - manjaren, verkrijgt men de gemiddelde arbeidsopbrengst per manjaar.

Inkomen, besparing en gezinsbesteding (gemiddeld per ondernemer)

- Arbeidsopbrengst van de ondernemer: ondernemersoverschot vermeerderd met de - als kosten gecalculeerde - vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer.
- Ondernemersinkomen van de ondernemer: arbeidsopbrengst van de ondernemer vermeerderd met het saldo van berekende en betaalde rente, alsmede de in 1977 ontvangen rentesubsidie.

---

1) Deze investering omvat ook de bedrijfsmiddelen die door de ondernemer zijn gepacht. Over deze waarde is geen rente in de kosten opgenomen.

Bijlage 17. (vervolg)

- Gezinsinkomen uit bedrijf: ondernemersinkomen verhoogd met de - als kosten gecalculeerde - vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden.
- Totaalinkomen: gezinsinkomen uit bedrijf verhoogd met het inkomen buiten bedrijf.
- Besparing: mutatie in het eigen vermogen verminderd met de investerings-subsidie, erfenissen en/of schenkingen, koerswinst of -verlies op effecten, boekwinsten of -verliezen op produktiemiddelen.
- Gezinsbesteding: het totaalinkomen verminderd met de besparing.

De balans

1. Activa

- De grond in Limburg is gewaardeerd op f 45.000,- per hectare. Voor de bedrijven in de overige gebieden variëren deze waarden van f 35.000,- tot f 60.000,- per hectare.
- De slijtende duurzame produktiemiddelen zijn geactiveerd tegen de boekwaarde op basis van de nieuwwaarde in 1977. Deze is ontleend aan gegevens die ook ten behoeve van de afschrijvings- en renteberekening zijn verzameld.
- De woonhuizen zijn geactiveerd tegen de boekwaarde op basis van de herbouwwaarde in 1977.
- Voor de waardering van de plantopstand is gebruik gemaakt van kostprijsgegevens van het LEI.
- In de balansen zijn ook de privé-bezittingen opgenomen.

2. Passiva

- Het totale vreemd vermogen is onderscheiden in: kort krediet en lang krediet. Wat de belastingen betreft is alleen rekening gehouden met nog te betalen omzet- en loonbelasting. De nog te betalen persoonlijke belastingen zijn niet opgenomen.